

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
האגף לחינוך קדם יסודי

ישראל חוגגת 70 נוף ישראלי

פעילויות בגן בהשראת מפגשים עם אמנות ישראלית

כתבה, סיגל עמיר מדריכה מרכזת תחום האמנות בגן באגף לחינוך קדם יסודי

פעילויות בהשראת הציור "שקמים עתיקות", ראובן רובין

נצא להכיר את עץ השקמה בקרבת הגן

נתבונן בעץ...

•נאפשר תגובות ספונטניות – מילוליות, לא מילוליות (נקשיב לילדים בשקט)

•נשאל - מה רואים?

•נשאל - מה עוד רואים?

•נתרחק – איך הוא נראה מרחוק? מה רואים סביב?

•נתקרב – מה רואים מקרוב שלא רואים מרחוק? נתבונן בגזע, בענפים, בעלים...

•נשכב תחת העץ ונתבונן, מה רואים מכאן?

•במה עץ השקמה שונה מעצים אחרים שהכרנו?

•מה עוד מעניין לדעת על עץ השקמה?

•לסיום ילדים יכולים לבחור מרצונם להתבונן בחלקים שונים של העץ, לצלם או לצייר ברישום עם עיפרון או כלי אחר.

עץ השקמה

תעודת זהות

שם: פיקוס השקמה

משפחה: תותיים

מוצא: מרכז אפריקה הטרופית

מאפיינים: עץ גדול ומאריך ימים, בעל פגות המכילות פרחים זעירים.

ריבוי: במקום מוצאו הטבעי מתרבה עם זרעים.

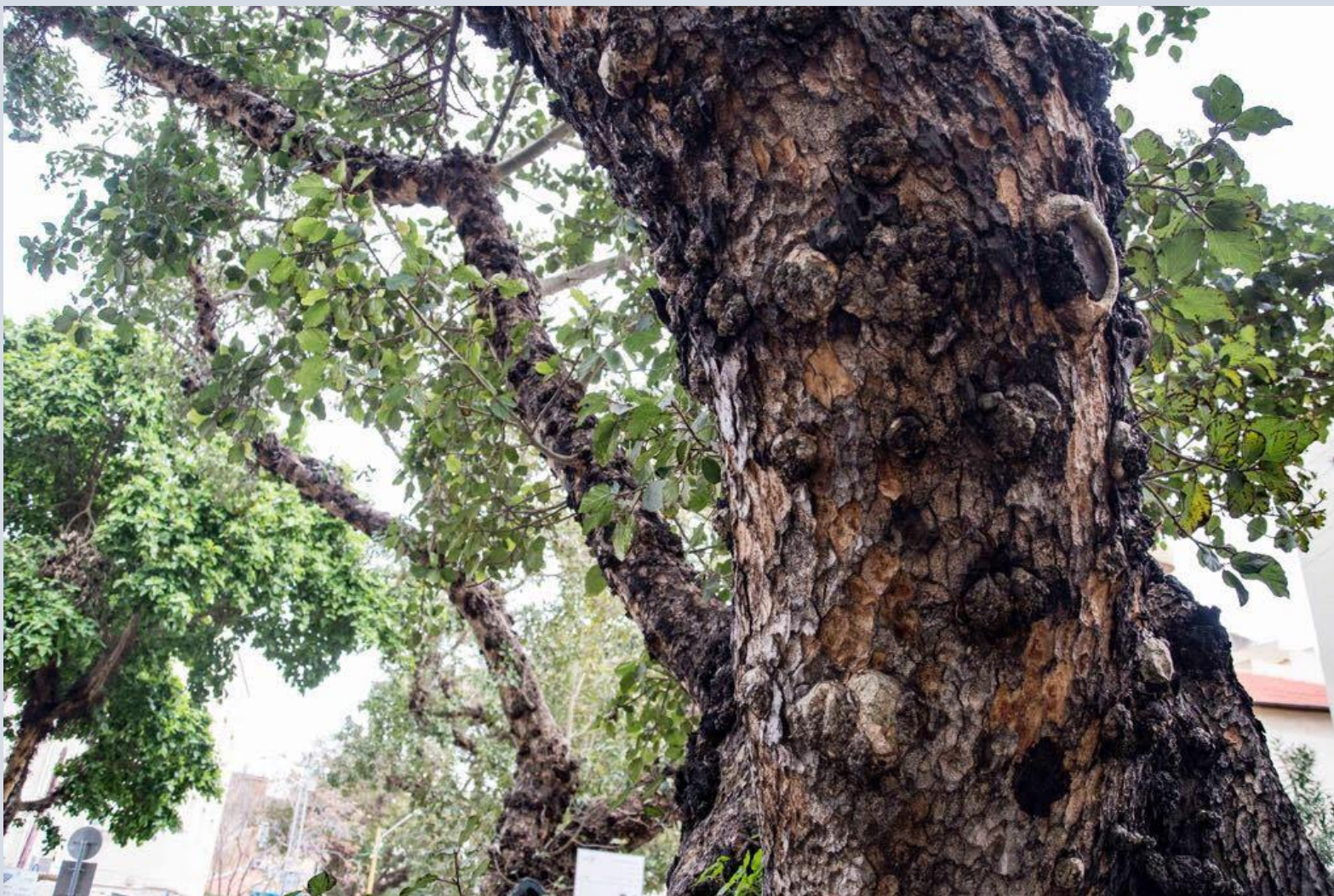
בישראל – על ידי ייחורים.

שימושים: נגרות. הפגות למאכל, בעיקר בעבר.

בתקופת המקרא נהגו לסדוק את הפגות, כדי לזרז את הגדילה וההבשלה. פעולה זו נקראה בליסה. "בוקר אנוכי ובולס שקמים" (עמוס ז', י"ד)

על פי ההתעניינות של הילדים, נחפש פרטים נוספים על עץ השקמה במקורות מידע שונים.

גזע עץ השקמה

צילום: ים עמיר

עלים של עץ השקמה

צילום: ים עמיר

לגני הילדים בעיר חולון (ולא רק בחולון...)

עץ השקמה מופיע בסמל העיר חולון

סיפור מחמם את הלב – מבצע ההצלה של עץ השקמה בן מאות השנים בכניסה לחולון

בקישורים:

[פרויקט העתקת פיקוס השקמה בצומת חולון](#)

[סרטון – העתקת העץ](#)

[קישור למפה – היכן ניתן לראות עצי שקמה בחולון](#)

לגני הילדים בגליל (ולא רק בגליל...)

בקרבת נהריה, ליד הים, צומח עץ שקמה עתיק יומין. מקומו על הדרך בין הגליל העליון לגליל התחתון.

כך מספרת האגדה

בימי קדם אנשי הגליל העליון ואנשי הגליל התחתון הרבו לריב ביניהם על שייכות הקרקע. הלכו לזקן הדור לקבוע את הגבולות במדוייק, כדי להפסיק את המריבות. הזקן הסביר שאנשי הגליל התחתון גידלו שקמים ואנשי הגליל העליון לא גידלו שקמים לכן הגבול ייקבע בסוף שדרת עצי השקמה. עץ השקמה נבחר בשל עמידתו האיתנה ואריכות ימיו. המריבות נפסקו ומאז שרר שלום בין אנשי הגליל העליון ואנשי הגליל התחתון.

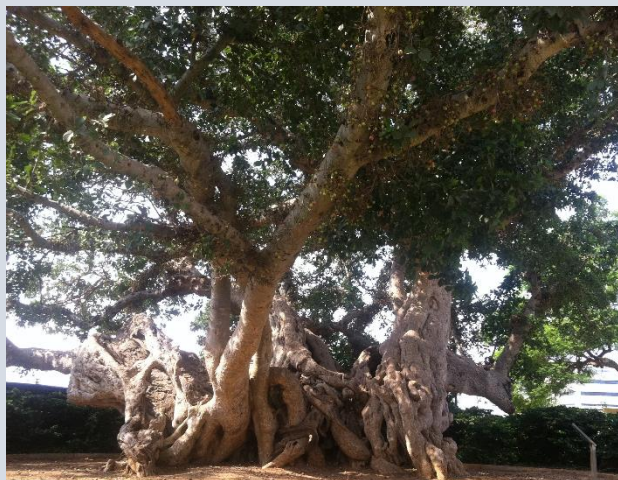
לגני הילדים בעיר נתניה (ולא רק בנתניה...)

בגן ציבורי קטן, ברחוב מינץ בנתניה, סמוך לגבעת אום-חאלד, עומד לו עץ שקמה עתיק, יש האומרים שגילו כמעט אלף שנים. יש שקוראים לו "עץ המשאלות".

היקף גזע העץ בחלקו התחתון כ- 8 מטרים (ניתן לרקוד סביבו במעגל גדול)

הגזע סבוכ ונוצרו בו חורים גדולים כתוצאה מהמאבק במזיקים.

עוברי אורח נהגו לנוח בצלו של העץ הענק.

לגני הילדים בקריית אונו (ולא רק בקריית אונו...)

בפארק רייספלד בקריית אונו (בעבר "פרדס רייספלד"), עמד לבדו במקום הגבוה ביותר בסביבה, עץ שקמה עתיק בן מאות שנים. "העץ הבודד" כינו אותו תושבי המקום.

ביום סערה אחד בשנת 2002, העץ קרס ונשבר. הוא נעקר ממקומו ומספרים שכעבור לילה נשתל במקומו עץ שקמה אחר העומד שם היום.

לגני הילדים בתל אביב (ולא רק בתל אביב...)

ברחבי העיר תל אביב שרדו עצים בודדים ולאורך השנים מתקיים מאבק לשימורם.

מקומות בהם ניתן לראות עצי שקמה: גן יעקוב (סורסקי), שדרות רוטשילד, דרך קיבוץ גלויות, פארק וולפסון. עץ בודד נשמר באצטדיון בלומפילד, בדרך בן צבי, בכפר שלם.

ברחוב קינג ג'ורג' (ליד גן מאיר) עומדת שדרת עצים (פעם - רחוב הכרמל).

מסופר כי בשנת 1936, תוכנן לעקור שם שבעה עצי שקמה לצורך הרחבת הרחוב ויישור הכביש. נציגי ועד אגודת אמני ארץ ישראל (ביניהם הצייר נחום גוטמן), יצאו בקריאה לשמור עליהם -

"בשקמים היפות והעתיקות שציירינו ומושורינו שרו עליהן – אל תשלחו יד! יעמדו נא לדורות במקומן...יזון נא את עיניו

עוד הרבה שנים כל אזרח חדש וצעיר בעיר זו מתפארתם ויפים של ראשוני הישוב בתל אביב, ותהי נא השמירה עליהם

והדאגה לקיומם ביטוי לרגשות תודתנו והוקרתנו להם."

השקמים העתיקות מרחוב הכרמל נשמרו

רחוב קינג ג'ורג' 2018

צילום: ים עמיר

ראובן רובין, **שקמים עתיקות**, 1927, שמן על בד

באדיבות מוזיאון בית ראובן

העותק המקוון של החוברת "נוף ישראלי" עמ' 84, מאפשר התבוננות בציור של ראובן רובין "שקמים עתיקות" עם קבוצת ילדים במסך המחשב, או בהקרנה.

קישור לחוברת <http://meyda.education.gov.il/files/PreSchool/70year.pdf>

אודות הצייר ראובן רובין והציור "שקמים עתיקות"

הצייר ראובן רובין נולד ברומניה בשנת 1893.

הוא הרבה לצייר עוד כשהיה ילד.

בשנת 1923 עלה לארץ ישראל ומאז צייר את נופיה.

מקום מגוריו היה בעיר תל אביב. ביתו ברחוב ביאליק הוסב למוזיאון "בית ראובן".

את הציור "שקמים עתיקות" צייר בשנת 1927, כבר אז עצי השקמה היו עתיקי יומין.

ניתן לראות בציור ביטוי כמהי לאווירה קסומה של המזרח התיכון - בעצים גדולי הממדים,

בנטייתם הצידה כיוצרים מעין מערה באפלולית קלה, מאחוריהם הבתים הקטנים,

הגמל והאיש השרועים למרגלות הגזעים האדירים.

מפגש של ילדי הגן עם הציור "שקמים עתיקות"

נתבונן ביצירה בקבוצות קטנות:

•נאפשר תגובות ספונטניות – מילוליות, לא מילוליות (נקשיב לילדים בשקט)

•נשאל - מה רואים?

•נשאל - מה עוד רואים?

נשאל במה דומים עצי השקמה בציור לעץ השקמה שראינו? במה הם שונים?
במה שונה הסביבה? נקשיב ונתחבר לדברי הילדים.

אם היינו יכולים להיות בסביבה הזו אז, כשראובן צייר את הציור, מה היינו חושבים?
היכן בציור היינו רוצים להיות? מה היינו מרגישים?...

•נשלב בשיחה מושגים משפת האמנות: כגון פלטה, משיכות מכחול, קרוב, רחוק ועוד.

•נמסור לילדים מידע קצר אודות היצירה והצייר ראובן רובין.

סיכום: הילדים מסכמים. הגננת שואלת האם למישהו יש עוד משהו לומר לנו?

סיכום קצר של הגננת: הכרנו היום את הציור....

שדרת השקמים העתיקות בתל אביב

צילום: ים עמיר

שדרת השקמים העתיקות בתל אביב

צילום: ים עמיר

מפגש המשך: התבוננות בתצלום השקמים בימינו

נתבונן בתצלום בקבוצות קטנות:

•נאפשר תגובות ספונטניות – מילוליות, לא מילוליות (נקשיב לילדים בשקט)

•נשאל - מה רואים?

•נשאל - מה עוד רואים?

נקשיב ונתחבר לדברי הילדים.

•בצד התצלום, נציג לילדים שוב את הציור "שקמים עתיקות" של ראובן רובין.

נאפשר תגובות ספונטניות – מילוליות, לא מילוליות (נקשיב לילדים בשקט)

במה דומים עצי השקמה בתצלום לעצי השקמה בציור? במה הם שונים?

האם חלו שינויים בסביבה, אלו שינויים?

סיכום: הילדים מסכמים. הגננת שואלת האם למישהו יש עוד משהו לומר לנו?

האם למישהו יש רעיון להמשך?

סיכום קצר של הגננת: ראינו היום....

פעילויות בהשראת ההתבוננות

אפשר...

ליצור עצי שקמה באופן חופשי, בחומרים שונים ובדרכים שונות בסדנת היצירה בגן, בעבודות שטוחות ובתלת ממד, בהדבקה או בחיבורים אחרים.

ליצור אסמבלאז' ללא הדבקה (יצירה בחומרים וחפצים יומיומיים) מחלקי עץ השקמה שנאספו (כגון עלים, זרדים).

ליצור עם הילדים סביבה עשירה למשחק סוציודרמטי במרחב הגן – חורש בחומרים שונים (כמו תפאורה להצגה). להעלות רעיונות עם הילדים - מה אפשר לעשות שם (לנוח בצל העצים, פיקניק, לקרוא ספר ועוד ועוד...)

לחבר סיפור לציור "שקמים עתיקות".

להכיר את השיר "גן השקמים" - כתב יצחק יצחקי, הלחין יוחנן זראי

חורש במרכז "צליל וצבע", כפר יונה

במרכז "צליל וצבע", כפר יונה

במרכז "צליל וצבע", כפר יונה

שקמים באשכול לב, תל אביב
בהנהלת ורד

שקמים באשכול לב, תל אביב
בהנהלת ורד